Ленгстон Хуз

Дядько Сем

— Ніхто не вибирає собі батька, матір і кревних і не відповідає за них, — сказав Простак.— Ми відповідаємо тільки за тих, кого самі собі вибрали, з власної волі. Я вибрав собі Джойс.

мою дружину, і люблю її. А кревна моя — Мінні, ота далека родичка, що причепилась до мене, відколи приїхала з Півночі.

І все ж, бозна-чому, я й її люблю, хоч її часом несила витерпіти.

Може, тому, що Мінні певна, ніби розуміє мене, а я таки справді розумію її.

— Загалом у вас із нею однакові інтереси,— зауважив я.

— Загалом-так,-погодився він.-Ми обоє любимо високі табуретки, коли вони стоять у барі. Та й родичка ж вона як-не-як, хоч і далека, і мені шкода, що вона захворіла. Мій дядько Сем теж далекий родич. Але дядька Сема я ніколи не бачив у вічі.

— А я й не знав, що в тебе є дядько на ім'я Сем.

— Є, аякже. І в тебе е. Але ми за нього не відповідаємо.

Я кажу про отого старигана в вузьких штанях, фраку й циліндрі зі смугасто-зоряною стрічкою, що живе на горищі Білого Дому, над президентом. Він, певно, вдівець, бо я щось ніколи не чув про тітку Семиху. Або старий парубок. Але мені кажуть, ніби він мій дядько.

— Аз якого ж це боку? — спитав я.— З материного?

— Не підшпигуй мене,— сказав Простак,— а то я тобі скажу, з якого боку твої родичі. Не може бути, щоб десь колись там чиєїсь крові не підмішалося. Я кажу про Американця з великої літери, отого чолов'яґу з гострою борідкою. Отого, що з плакатів про набір до армії тиче мені пальцем у вічі: "Ти потрібен дядькові Семові!" Я, коли ще був у таких літах, що мене могли призвати, боявся його мало не до смерті. Але й тоді я мав до нього деякі запитання. Я казав: "Дядьку Семе, коли ти справді мій дядько, доведи це. Доведи, що 'ми з тобою кревні, перше ніж забрати мене до тієї своєї армії. Родичі ми чи не родичі? Коли родичі,

то чого ти такий білий, а я такий темношкірий? Поясни, дядьку Семе".

— Ну, і відповідав він тобі? — спитав я.

— Ні,— відказав Простак.— Ось тому я й хочу знати, родич мені дядько Сем чи не родич. Він знає, що я не білий.

— Он як?

— А сам він білий.

— Он як?

— Отож дядькові Семові не доводиться щоразу подавати скарги до верховного суду, коли він захоче на Півдні випити чашку кави,— сказав Простак.— І в штаті Міссісіпі йому не треба через суд добиватися свого права щоразу, як він захоче проголосувати.

— Сегрегація минеться й рівність на виборах прийде свого часу,— відказав я.

— І смерть також.

— Конституція, уряд, закон — тепер усі на боці негрів.

— А дядько Сем? — спитав Простак.

— Як символ уряду — безперечно. Згадай Рузвельта, Кеннеді, а тепер — Джонсона.

— Фобеса, Барнета, Істленда,-докинув Простак.

— Я не смішки строю,— насупився я.

— І я ні,— відказав Простак.— У них там, у Вашінгтоні, до біса циліндрів із смугасто-зоряними стрічками. Хай би дали й мені один.

— Нащо?

— Тоді я був би дядьком Семом.

— Ти говориш, як Ніпсі Рассел. Справді, в смугасто-зоряному циліндрі ти був би схожий на Ніпсі Рассела.

— Ніпсі в телевізорі мені подобається,— відказав Простак,— тож я не від того, щоб на нього скидатися. Нехай би уряд надрукував такі великі плакати й вивісив у метро: Ніпсі Рассел у ролі дядька Сема. Ні, таки треба, щоб був і чорношкірий дядько Сем.

— Ах ти шовініст — вигукнув я.

— Як це слово означав те, що я думаю, то візьми його назад!— зажадав Простак.

— Ні, воно означає не те, говори далі.

— А що ж воно означає?

— Людину, так просмерділу расизмом, що її ніхто не годен витримати. Або, іншими словами, таку, як ти, коли хочеш зробити дядька Сема чорним.

— Та хоч би шоколадним,— відказав Простак.— Або індіанином, як_ американські тубільці, або китайцем, як американські китайці, або японцем, як оті каліфорнійські нісеї. Адже ж тепер у моді інтеграція, то чом дядька Сема не намалюють таким, ніби його матінка інтегрувалася ще й раніш за нього?

— Чи ти тямиш, що кажеш? — спитав я.— Ти ж говориш про змішані шлюби, а не про інтеграцію. А той дядько Сем, що ти бачиш на плакатах, — він, звичайно, європевць із походження.

— Отож мені й набридло весь час бачити свого дядька європейцем з походження,— не вгавав Простак.— Мені б хотілось нарешті побачити його таким, як я,— темношкірим.

— Дядько Сем — це символ, я ж тобі казав. Він не належить ні до якої раси чи групи. Символи не мають кольору.

— Тоді я б хотів, щоб він став нарешті й моїм символом,— правив своєї Простак.— Я ще не бачив дядька Сема, схожого на мене.

— Ти, здається, живеш у світі марень. Ось уяви собі, що завтра в газетах надрукують темношкірого дядька Сема. Ти повіриш своїм очам?

— Коли сам побачу, то повірю. І з Адама Клейтона Пауела теж був би непоганий дядько Сем. Або, коли хочеш молодшого, Гаррі Белафанте,— чим не красень? А найкращий — Сідні Пуатьє!

Смугасто-зоряний дядько Сем! Або, скажімо, "міс Америка", вгорнена в прапор, як статуя Свободи. Я ще ніколи не бачив, щоб "міс Америка" була не біла. Якби я був художник, то часом малював би Америку схожою на Маріан Андерсоп. Або на Клодію Макнейл, що з "Родзинок на сонці". Ну скажи, хіба Клодія Макнейл не була б "міс Америкою" перший сорт — із такими цицьками, як у неї!

— Мрій, мрій далі,— буркнув я.

— Ну, а червоношкіру індіанку то вже напевне можна було б зробити "міс Америкою",— сказав Простак.— Адже індіани були перші американці. Правда, тепер ковбої в кіно так потіснили їх назад, що вони вже стали останні американці. Але ж на честь того, що колись вони були перші, годилось би, щоб були індіанські дядьки Семи й індіанські "міс Америки".

— Ну, голова індіанина принаймні була колись на центові.

— А голови негра не було,— відказав Простак.— Нашої голови ніколи не було й на центові. Ні на однодоларовому папірці, ні на п'ятидоларовому, ні на десятці. І на поштовій марці після Букера Т. Вашінгтона не було жодного негра.

— Недавно була марка з Фредеріком Дугласом,-заперечив я.-І взагалі негрів у Америці тільки десять процентів.

— Зате ми здіймаємо дев'яносто процентів ґвалту,— відказав Простак,— отож я хочу, щоб на марці був Вершник свободи, або Мартін-Лютер Кінг, або я, вбраний, як дядько Сем. Ми вже скоро сто років як вільні. Не так воно легко прожити сто років у вільній країні, коли ти чорношкірий, тож я заслужив, щоб моя голова була на марці.

— А на якій? — спитав я.

— На першій космічній марці, випущеній, щоб послати на орбіту — геть із земної кулі,— відповів Простак.— На волю!

Я в образі дядька Сема— на листі, посланому па Місяць.

— Ну, помрій, помрій, мрійнику,— сказав я.